

Brassó, 1934. július 21: Tutsek koncert! A Tutsek nővérek estélye. Ez Brassóban akkor már fogalom. Több mint egy szokványos hangverseny. Nemcsak zenei, de társadalmi esemény, évenként ismétlődő, kedves találkozás a két brassói lánnyal, öröm és büszkeség ünnepi megnyilatkozása, hogy tehetségük révén már nagyon magasan haladnak az érvényesülés egyre felfelé ívelő útján...

„Tutsek Piroska óriási sikere a budapesti operában" (Pesti Hírlap, Budapest, 1933. április 25.) „Vasárnap este Verdi Aida című operájában egy új alt énekesnő mutatkozott be, Tutsek Piroska, dr. Tutsek Géza brassói orvos leányának személyében. Az énekesnő Amneris szerepét adta. A kitűnő énekesnő Budapesten hatalmas sikert aratott. A kritikus és a nehezen melegedő budapesti közönség már az első felvonásban olyan melegen ünnepelte, mint ahogyan Budapesten csak kiváló és beérkezett művésznőket szoktak ünnepelni. Az előadás után frenetikus tapsok záporában forró és meleg ünneplésben volt része a művésznőnek."

„Az Operaházban Ponchielli Giocondája került színre a Népművelési Bizottság rendezésében, az előadásban a gyengélkedő *Némethy Ella* helyett szinte beugrásszerűen vállalkozott Laura szerepére a színház nagy tehetségű fiatal énekesnője: Tutsek Piroska. Alakításán semmi nem érződött a sebes munkával együtt járó ideges lámpalázból, meglepő felkészültséggel, ösztönös játékkedvvel, belülről fakadó dallamformálással olyan figurát sikerült teremtenie, mely műsorának nem múló, hanem maradandó értékévé válik..."

Il Popolo d'Italia, 1940. március 22: „Csodálatra méltó Kundry volt Tutsek Piroska, bár mi énekét nem tudtuk megérteni, mert németül énekelt, mégis csodáltuk szép tiszta hangját, melodikus, kötött frazirozását, a kulturált Wagner-stílus biztonságát, ahogy egyéniségével egész szerepét megszemélyesítette..."

A művésznő pályafutását nem szegélyezték hangos csinnadrattákkal tűzdelt sztárallűrök. Boldog házasságban élt építézmérnök férjével. 1941-ben született fia, Bogdánfy Géza, buzgalommal és áhítattal ápolja édesanyja emlékét.

Hangfelvétel

Tutsek Piroska művészetét annak ellenére, hogy nemzetközileg az egyik legismertebb, legsikeresebb magyar énekes volt, mint említettem, nem örökölte meg kommersziális hanglemez. Hála *Gottfried Cervenkának*, a bécsi rádió főmunkatársának, az elmúlt évek során néhány technikailag közepes, de zeneileg csodálatos, élő felvétel bukkant fel: részlet a Don Carlosból (Bécs, 1937. Tódor Mazarov, Bruno Walter), a Tannhauserből és Az istenek alkonyából (Bécs, 1943. Svanholm, Knappertsbusch). Én is előástam a magaméit: Parsifal (milánói Scala, 1940. Tullio Serafin) és Gioconda (Budapest, 1939. Báthy, Laczó, Székely, Failoni). Remélem e sorok megjelenésekor már a zenerajongók is hozzájuthatnak és így Tutsek Piroskára, születésének századik évfordulóján, méltóképpen emlékezhetünk.

(Utóirat: Mikor lesz végre egy, a Széchényi könyvtárhoz hasonló, a teljesség igényével bíró Magyar Nemzeti Hangarchívum?)

(Megjelent az *Operaélet* 2005. 3. számában)

* * *

Dalos László

Apropó, Opera!

AD VOCEM TUTSEK. - Egy kis kiegészítés a száz esztendeje született Tutsek Piroskáról és Ilonáról, az ikrekről, akik között mindössze huszonöt percnyi volt a korkülönbség: Ilona az „idősebb".

Huszonnyolc évvel ezelőtt, 1977 augusztusában hivatalos voltam Tutsek Piroska Duna-parti otthonába, abból a kedves alkalomból, hogy Mainzban élő és tanító ikertestvére, Ilona a nyárból másfél hónapot itt töltött, nála.

Piroskát, a mezzoszopránt még gimnazistaként láttam a Trisztán és Izoldában, Branganét énekelte. Arra az előadásra is jól emlékszem, amikor ő volt a Gioconda című Ponchielli-opera Laurája. De a legemlékezetesebb élményem az ő Eudoxiája A lángban, Respighi operájában; együtt énekelt Walter Rózsikával, Halmos Jánossal, Losonczy Györggyel.

Ezek jutottak eszembe akkor is, amikor becsöngettem. Ajtót Ilonka, a drámai szoprán nyitott, akit természetesen - Piroskának véltem. Ám az „igazi" bent, a hall felől jelent meg. Akkor már láttam: néhány árnyalatnyi különbség azért van az ikrek egyébként fantasztikus hasonlóságában - ha egymás mellett állnak...

Mesélték: kisgyermekkorukban is összetévesztették őket, szülővárosukban, Brassóban. Ráadásul mindig ugyanolyan ruhát, cipőt, masnit viseltek. Egyszer, a családi zongora alá bújva közösen döntötték el: énekes lesz belőlük. A hangszer alól lesték el azt is, hogy miközben szüleik valami álarcosbálba készülődtek, öltözködés közben azt énekeltek: „Ezt a szoknyát úgy hívják, hogy bukj-el-szoknya...” Azonmód megtanulták a dalt. Később, a szokásos iskolai dolgozatban - Mi szeretnék lenni? - mindketten az írták: énekesnő.

Erről beszélgettek, felváltva. Meg mindarról, amit Szomolányi Gy. István az Operaélet harmadik számában megírt. Piroska kezdte a mondatot: - Soha nem sikerült az operaszínpadon Eboликént és Erzsébetként, Amnerisként és Aidaként, Branganeként és Izoldaként egymással szemben állnunk... Ilonka így folytatta: - De van egy szerep, amelyet mind a ketten énekelünk, ez pedig a Tannhauser Vénusza.

Már búcsúzkodtam az előszobában, amikor egyikük (Piroska-e? Ilonka-e?) még ezt mondta: - Nem egyszerűen vagyunk ikrek, daloló ikrek vagyunk. A keresztnévünk vokálisai, magánhangzói ugyanazok: i, o, a...

(Megjelent az Operaélet 2005. 5. szám)

* * *

*A jóllakott (ember) az éhesnek apró szeleteket vág.
Gusté khághezhádzin mándre gi pérté.*

Örmény közmondás

* * *

Puskás Attila

Szabadság és integráció Az örménység erdélyi otthonában (3. rész)

Az örmény közösségek szabadsága szorosan összefügg az integráció kérdésével. Az önrendelkezés nem akadályozta az örménységet a magyar nemzetbe való beilleszkedésben, s ez a magyarság számára is nagy előnyt jelentett. A kereskedő „világot látott” örménység a polgárosodás és felvilágosodás hajnalát hozta Erdély egyes tájaira. Az örmény és a magyar nemzet olyannyira összeforrott, hogy Erdélyben már nem is örményekkel, hanem magyarörményekkel (örmény származású magyarokkal) találkozunk. Az örménység idővel a magyar nemzet része lett és nagy szolgálatot tett a magyar hazának.

(Gondolhatunk itt a 13 aradi vértanú közül *Kiss Ernőre*, *Lázár Vilmosra* és *Czetz János* Argentínában elhunyt tábornokra, vagy *Pongrátz Gergely* '56-os hősré, stb. De gondolhatunk azokra az örmény családokra is, akik a Vajdaság mocsarait lecsapolták és termékenyítétek a földet).

Kérdésünk azonban nem csak erre a pozitív előjelű integrációra vonatkozik. A „magyarörménység” megjelenése a népek békés együttélésének kiváló példája, de a tiszta örménység lassú számbeli csökkenéséhez vezetett, aminek végső kifejlődése a napjainkban tapasztalható erdélyi örménymagyarság szinte teljes eltűnése.

Nincs szándékunkban itt szociológiai adatokkal szolgálni, de a kérdés elemzői szerint kétségtelen, hogy az elmagyarosodás folyamatában óriási szerepet játszott a honfiúsítás kérdése. A honfiúsítás azt jelentette, hogy az örmények túllépheték a számukra központilag meghatározott lakóterületet, bárhol szabadon vásárolhattak birtokokat és ingatlanokat Erdélyben, és érdemeik szerint léphettek elő különböző állami tisztiségekben. Az 1837-ben megszerzett jog hozzájárult a demográfiai szóródáshoz, és az örmény kereskedők és értelmiségiek megjelenéséhez vezetett több erdélyi városban is. Ez serkentő hatással volt az adott települések életében, de az erdélyi örmény jövő szempontjából katasztrofális következményekkel járt, hiszen egy-két generációval később az örménység a helyi magyar polgárság részévé vált.

Azonban már a honfiúsítás előtt tapasztalható volt az örmény gyökerektől való elszakadás, több mint valószínű a könnyebb társadalmi felemelkedés céljából. Ennek egyik módja a magyar nemesi oklevél megszerzése volt (különösen Mária Terézia idejében). Pszichológiailag teljesen érthető, hogy ilyen esetben fontos volt a magyar hazafiaság bizonyítása, amely olykor a családnév elmagyarosítását is jelentette (Például: *(Korbuly-Hollósy, Lazarian-Szentpétery)*). Ez, és a demográfiai szóródás a biztos elmagyarosodáshoz vezetett, ami az örmény gyökerekkel való radikális szakítást jelentette.

Az örmények integrációjának ebből a szempontból a közösség számára bomlasztó körülményei lettek. Ezt bizonyítja a jelenleg nyilvántartott kb. 800 örmény katolikus, a 13 erzsébetvárosi örménymagyar, az